

Sámediggi
Sámedigge
Saemiedigkie
Sametinget

SAMETINGETS NÄRINGSPOLITISKA PROGRAM SÁPMI – EN NÄRINGSMÄSSIG RESURS

DNR 2013-525

Beslutad av nämnden:
2014-03-17

Styrelsens yttrande:
2014-04-11

Beslutad av plenum:
2014-05-20--22

Förord

Sametingets näringsnämnd inrättades under hösten 2011 och består av fem proportionellt valda ledamöter. Det faktum att ledamöterna kommer från olika samiska livsmiljöer gör att nämnden har en mångskiftande kompetens och är därför representativ för de flesta samer.

De näringar som traditionellt är kännetecknande för samerna är rennäring, slöjd, gårdsbruk, jakt och fiske. Idag är samisk näringsverksamhet betydligt mer mångfacetterad och riktar in sig bland annat på glesbygdens behov. Det innebär i praktiken att samisk näringsverksamhet är alla näringar som samer bedriver. Denna handlingsplan innefattar däremot inte rennäringen. Rennäringen har ett eget rennäringpolitiskt program.

Detta program är levande, vilket innebär att den justeras allteftersom behov och omvärldsfaktorer förändras. Sametinget har ambitionen att skapa ett näringspolitiskt program som är relevant och nära kopplat till de behov och frågeställningar som samiska näringsidkare dagligen berörs av.

Under alla förhållanden är vår målsättning att stödja och utveckla det samiska företagandet. Vi bedömer också att det samiska företagandet har stor potential och är en viktig faktor för den samiska kulturen men även för glesbygdens utveckling och fortlevnad.

Sápmi i mars 2014

Sametingets näringsnämnd

INNEHÅLLSFÖRTECKNING

1	Värdegrund	5
2	Syftet med programmet.....	6
3	Förutsättningar för gynnsam näringslivsutveckling	7
3.1	Framgångsfaktorer	7
3.2	Roller	9
3.3	En samisk förvaltning	9
4	Övergripande mål.....	10
5	Utvecklingsområden	11
6	Sametinget och EU-programmen.....	12
7	Insatsområden	13
7.1	Duodji och samiskt konsthantverk.....	14
7.2	Samisk besöksnäring	15
7.3	Samisk mat	16
7.4	Samiskt gårdsbruk	18
7.5	Kulturinriktade näringar m m.....	19
7.6	Övriga samiska näringar	21
8	Sametinget och omvärlden	22
8.1	Serviceinriktad myndighetsorganisation.....	22
8.2	Samarbetspartners.....	22
8.3	Genomförande	22
9	Medelsbehovet	23
	<i>BILAGA: Internationella konventioner</i>	<i>24</i>

Sammanfattning

Det är viktigt att de samiska näringarna stärks och utvecklas. Av den anledningen är det av största vikt att särskilda insatser görs för att möjliggöra näringarnas överlevnad och utveckling. En viktig förutsättning för att få de olika verksamheterna att vara ekologiskt, kulturellt, socialt och ekonomiskt hållbara, är att det samiska näringslivet tillförs ekonomiska medel.

Sametinget har som mål att skapa rätt förutsättningar för att samiska företag ska utvecklas och etablera sig inom verksamheter som har en stark och naturlig koppling till samiska traditioner och samisk kultur. Sametinget ska också arbeta för en målstyrd och serviceinriktad egen verksamhet med snabb och rättssäker myndighetsutövning. Det samiska samhället ska alltid ha vetskap om vad Sametinget gör, hur myndigheten fungerar och bakgrunden till de beslut som tas. Dokumentet inriktar sig på prioriterade utvecklingsområden för Sametingets näringslivspolitik och tydliggör ansvar och roller.

För att kunna arbeta aktivt med näringslivsutvecklingsfrågor behövs en samlad strategi som tydligt talar om Sametingets viljeinriktning, dels för egna strävanden och planering och dels för de övriga myndigheter och intressenter som arbetar med regional och lokal utveckling.

Sametingets näringslivspolitiska program ska vara en ledstjärna och en inspirationskälla för det politiska utvecklingsarbetet. Ett arbete som berör det samiska samhället i stort och de samiska näringarna specifikt. En nödvändighet för framtiden är en målinriktad satsning på att utveckla och profilera de samiska näringarna och därmed den samiska kulturen. För att effektivisera arbetet och tydliggöra roller har Sametinget inrättat en näringsnämnd. Ytterligare en viktig förutsättning för att lyckas, är att svenska staten erkänner att samerna, på grunden urminnes hävd, har speciella rättigheter.

1 VÄRDEGRUND

Samerna har sedan urminnes tider bott i och förvaltat markerna och vattnet inom det samiska bosättningsområdet med stor respekt och försiktighet. De traditionella formerna för samernas näringar har alltid tagit sin utgångspunkt i långsiktighet och utifrån ett hållbart nyttjande av naturresurserna. Om de naturliga förutsättningarna sviktade på ett visst område fanns möjligheten att nyttja alternativa resurser samtidigt som de försvagade resurserna fick återhämta sig. Samernas språk är ett uttryck för förhållningssättet till naturen och till varandra. Det är ett nödvändigt redskap vid överföringen av kunskaper från generation till generation.

Samernas förmåga att klara av förändringar och vidareutvecklas beror på en rad faktorer. En bärkraftig natur med biologisk mångfald och ett intakt, sammanhållet landskap är en av de viktigaste förutsättningarna för en hållbar och långsiktig vidareutveckling av det samiska samhället.

Naturen utsätts alltmer för slitage och skador som inte kan återställas inom överskådlig tid. Markerna har förändrats till följd av skogsbrukets utbredning, vattenkraftsutbyggnader och under senare tid den omfattande gruvbrytningen.

Graden av klimatförändringarna som kan observeras i Sápmi har sedan många år varit oroväckande. Det samiska samhället har genomlevt många förändringar. Det samiska folket har dock klarat att möta förändringar utan att kulturen har försvunnit, men för varje ingrepp i den natur som samerna är helt beroende av ökar riskerna att den samiska kulturen utplånas. Det är det övriga samhällets ansvar att respektera och stödja samisk näring och kultur vilket skulle gynna den samiska näringslivsutvecklingen.

Ur helhetsperspektivet är det självklart att man riktar uppmärksamheten mot de underliggande orsakerna till klimatförändringen som t.ex. industrialiseringen, globaliseringen, livsstilen, konsumtionsvanorna, de fortsatta storskaliga exploateringarna av naturresurserna m.m. En inriktning mot hållbarhet skapar givetvis obekväma frågor och obekväma förändringar på alla nivåer och i alla riktningar. Enskilda individer, familjer, företag, myndigheter, regeringar och världssamfundet har ansvaret för framtidsutvecklingen. Samtidigt kommer många förändringar vara berikande för samhället och gemenskapen.

2 SYFTET MED PROGRAMMET

Det samiska samhället är under förändring och den samiska omgivningen ställer nya och ökade krav på social- och kulturell samhörighet. Den stora framtidsutmaningen består i att stärka och bevara samernas traditionella näringsanpassning och samtidigt skapa förutsättningar som ger möjlighet att utveckla nya livskraftiga verksamheter samt helt nya näringar inom traditionella icke-samiska näringsfång.

Inom exempelvis slöjden har marknaden försökt att plagiera samiska alster och marknadsför ogenerat dessa som "sameslöjd". Det är en stor uppgift för det samiska samhället att finna ett acceptabelt skydd för det samiska och därmed säkra avsättningen för samernas produkter. Ett ökat utbud av samiska produkter kan vara avgörande för bibehållande av den samiska kulturen och näringsverksamheten. Samernas levnadssätt och känslan för de traditionella samiska områdena är unikt.

En stor potential finns i samiska kunskaper och erfarenheter. De samiska traditionella näringarna utgör grunden för vidareutveckling av ett varierat och produktskapande näringsliv.

Det är en utmaning för samerna själva att utifrån egna villkor möta förändringar genom att utveckla egen kompetens och variation i näringslivet.

Syftet med det näringspolitiska programmet är att tydliggöra Sametingets ansvar och ambitioner i arbetet med näringslivsutveckling. Programmet ska också bidra till att stärka den samiska kulturen och skapa ett attraktivt näringslivsklimat med fler nya företag och ökad tillväxt i befintliga företag. En annan utmaning är att effektivisera och förenkla beslutsfattandet i frågor som rör näringslivet och dess utveckling. Politiskt genom att Sametinget i plenum fastställer inriktning av näringspolitiken. Näringsmässigt genom att Sametingets näringsnämnd och tjänstemän får en tydlig roll som ansvariga för näringslivsutveckling och, i minst, resurser för att klara av det åtagandet.

3 FÖRUTSÄTTNINGAR FÖR GYNNSAM NÄRINGS- OCH LÄRANDEUTVECKLING

EU:s politik för regional utveckling, sammanhållningspolitiken, har som mål att bidra till ekonomisk och social sammanhållning inom unionen. Den finansieras med s.k. strukturfonder, som utgör drygt en tredjedel av EU:s budget. För programperioden 2007 – 2013 är budgeten drygt 850 miljarder euro, varav drygt 300 miljarder euro är avsatta för regional utvecklingspolitik.

Landsbygdsprogrammet för perioden 2007 – 2013 har och har haft det övergripande målet att stödja en hållbar ekonomisk, ekologisk och social utveckling av landsbygden i Sverige.

Programmets åtgärder finansieras såväl från EU:s budget som nationellt. Under programperioden fram till 2013 satsas totalt cirka 35 miljarder kronor.

PROGRAMMETS TRE ÖVERGRIPANDE MÅLSÄTTNINGAR ÄR:

- Förbättra konkurrenskraften och tillväxten i jord- och skogsbruket, inklusive rennäringen, och därigenom bidra till en ökad sysselsättning på landsbygden.
- Ytterligare miljöanpassa det svenska jordbruket, bevara det öppna landskapet och en mångfald av växt- och djurarter.
- Utveckla ett diversifierat landsbygdsföretagande och därigenom förbättra möjligheterna att leva och arbeta på landsbygden.

Nästa programperiod omfattar perioden 2014 – 2020. Sverige ska innan dess förhandla fram en s.k. "partnerskapsöverenskommelse" med EU.

3.1 FRAMGÅNGSFAKTORER

Sametinget har 2009 antagit livsmiljöprogrammet *Eallinbiras*, vilket är ett handlingsprogram för hur samerna bör förvalta livsmiljön på ett långsiktigt och hållbart sätt och därmed bibehålla möjligheterna till levebröd och liv baserad på naturens produktionsförmåga. I *Eallinbiras* behandlas också *árbediehtu* (samisk kunskap) eftersom kunskapen om hur man förvaltar naturen på ett samiskt sätt finns återgiven i det programmet.

Ur programmet framkommer det att *árbediehtu* inkluderar mycket mer än bara traditionell kunskap relaterad till biologisk mångfald och ekologisk hållbar utveckling. Sametingets policyprogram för traditionell kunskap – *árbediehtu*, vidareutvecklar denna aspekt, att *árbediehtu* genomsyrar hela den samiska kulturen, d v s normerna, värderingarna, handlingssätten m.m. *Eallinbiras* har definierat hur *árbediehtu* och modern kunskap bidrar till ett hållbart samhälle.

I Eallinbiras-programmet har delmål för *árbediehtu* utvecklats som behandlar den samiska kulturen i ett antal materiella grupper och inom varje grupp återfinns den mentala aspekten också representerad. Delmålen är: *Biebmu, Dearvvaslašvuohhta, Ráhkadeapmi, Ealáhusat, Giella, Oahppan, Aktavuođat, Hálddašeapmi*. För varje delmål finns målsättningar för vad Sametinget och den enskilde individen kan göra.

Även i detta program är dessa delmål centrala därför att de bidrar till att betydelsen av samernas egen kunskap tydliggörs.

All samisk näringsutveckling skall ha sin utgångspunkt i traditionell samisk kunskap och hållbar utveckling. En ekologisk långsiktighet och hushållning med naturresurserna är en central del i den samiska kulturens utveckling och fortlevnad. Ekologiskt och ekonomiskt bärkraftiga samiska näringar är den bästa garantin för att bevara de höga miljö- och kulturvärden som finns i fjäll- och skogsområdena. De samiska näringarna bygger i stor utsträckning på ett nyttjande av förnybara naturresurser vilket betyder att de för sin överlevnad är beroende av att miljön inte skadas.

Hållbar utveckling inbegriper även ekonomisk, kulturell, social och jämställdhetsmässig hållbarhet. Det sistnämnda är om möjligt ännu viktigare för det samiska samhället, där unga och kvinnors möjlighet till utkomst och försörjning ska vara ett prioriterat område.

En bärkraftig livsmiljö är grunden för att människor, djur och växter kan leva och utvecklas. Nyttjandet av mark och vatten ska vara i balans mellan det som naturen kan ge och det som kan tas av naturen, utan att naturen utarmas. Nyttjandet ska inte ske enbart utifrån ekonomiska förutsättningar. Det samiska samhället strävar idag efter balans och ett bärkraftigt nyttjande. Produkter och produktionsformer som tär på resurserna i Sápmi ska minimeras. Natur- och miljöskyddet måste ges högsta prioritet i all samhällsplanering och att den blir en självklar del i all form av mark- och naturresursanvändning. Det är av största vikt att traditionell kunskap tas på allvar och kombineras med modern kunskap för att uppnå den gynnsammaste samhällsutvecklingen.

En hållbar utveckling bygger på en nödvändig och meningsfull balans mellan traditionell och modern kunskap. Hållbarheten har alltid varit förutsättningen för att kunna finnas kvar och att det samiska samhället kunde vidareutvecklas. Det är viktigt att söka kunskap där kunskap står att finna, till exempel samisk kollektiv vetenskap om hur man optimerar sitt uttag och förvaltar resurser. Alla människor borde ta hänsyn till denna kunskap i skapandet av ett långsiktigt hållbart samhälle. Forskning om samernas traditionella kunskap ger möjligheten att göra nya slutsatser av historien, kritiskt granska nutiden och bygga framtiden.

3.2 ROLLER

Näringslivspolitikerna i Sápmi är ett resultat av prioriteringar och insatser som beslutas av stat, länsstyrelser och kommuner. Det samiska inflytandet är idag begränsat, men Sametingets intention är att beslutanderätten överförs till det samiska samhället. Först då kan en effektiv samisk regional- och näringspolitik skapas. En kort översikt av de framtida beslutsnivåerna:

- 1: Den politiska nivån, Sametingets plenum, som beslutar om regelverk och strategier för utveckling av samiskt näringsliv. Det kan tilläggas att lagstiftningsmässigt är Sametingets plenum, de 31 ledamöterna, själva myndigheten, vilket framgår av 1 kap, 1 § och 2 kap, 2 § sametingslagen (1992:1433)
- 2: Myndighetsbeslut där Sametingets näringsnämnd, med stöd av delegationer från plenum beslutar om ytterligare förtydligande regelverk och anslag.
3. Sametingets näringsavdelning som, efter delegation från Sametingets styrelse, närings-nämnd och kanslichefen administrerar näringslivsfrågorna
- 4: Samiska branschorganisationer som i samverkan med Sametinget leder utvecklingsarbetet inom de olika branscherna, exempelvis duodji, samisk turism mm.
- 5: De enskilda företagen som genom riktade branschinsatser för exempelvis produktutveckling och marknadsföring kan utveckla sina företag och skapa en ökad ekonomisk tillväxt och konkurrenskraft.

Sametinget måste få mandat och ett regionalpolitiskt ansvar för de samiska näringslivsfrågorna. Ansvaret för en effektiv samisk näringslivspolitik och utveckling kan inte ligga på någon annan myndighet, varken ekonomiskt eller ansvarsmässigt. Genom att Sametinget måste även ha ett särskilt ansvar för att utveckla och integrera de samiska näringslivsfrågorna regionalt och lokalt, kopplat till ökade resurser, kan utvecklingsarbetet av de samiska näringarna få den kraft och det stöd som är nödvändigt.

3.3 EN SAMISK FÖRVALTNING

Under det senaste decenniet har fokus i all näringslivs- och sysselsättningsutveckling flyttats från stat och regering till lokalt inflytande och enskilda individer. Ett utökat lokalt inflytande krävs för att hushålla med naturens resurser i det samiska traditionella bosättningsområdet och ge underlag för en planering oberoende av administrativa gränser. Det lokala inflytandet är också nödvändigt för att tillvarata mänskliga resurser.

Genom ett starkt lokalt inflytande och införande av decentraliserad förvaltning av exempelvis mark,- jakt- och fiskeresurser m. m, skapas underlag för att stärka urfolkens näringar och kultur. En lokal förvaltning kan innefatta upplåtelse av fiske-

och jakträtt, rovdjursinventering och decimering, underhåll av anläggningar och naturvårdsinsatser m.m. En utveckling styrd av det samiska samhället är nödvändig för att få större valfrihet och möjligheter för fler samer att bo och arbeta i de traditionella samiska bosättningsområdena. Den naturliga utvecklingen är att fler förvaltningsobjekt överförs till samisk kompetens eller där samer har beslutsrätt. Förverkligandet av samiska förvaltningsområden är betingat av framför allt lagändringar och regeringens förordningar.

I dagsläget finns det inte statistik som kan ligga till grund för den samiska samhällsutvecklingen. Det innebär i praktiken att det är svårt att göra tillförlitliga nuläges- eller bakgrundsanalyser i de samiska insatsområdena. Ett krav för att uppnå de uppställda målen är därför att det näringspolitiska arbetet kan stödja sig på tillförlitlig statistik. Därför är det av största vikt att sametinget i framtiden blir statistikansvarig myndighet. Ytterligare ett steg i den riktningen vore en frivillig samisk markör inom Sveriges statistiksystem med SNI-koder. Detta skulle göra alla samiska företagare synliga.

4 ÖVERGRIPANDE MÅL

Sametingets övergripande mål för samiskt näringsliv:

- Ett livskraftigt Sápmi där samernas behov att kunna nyttja land och vatten för försörjningen och att utvecklingen säkerställs och respekteras
- Ett livskraftigt Sápmi som är rotat i både en bärkraftig natur och i en levande samisk kultur med bäring i traditionell kunskap
- Både natur och kultur i Sápmi upplevs som berikande för omvärlden
- Det samiska näringslivet är en stark partner i landsbygdsutvecklingen
- Det samiska näringslivet ger och uppfattas som ett stort mervärde till det regionala och lokala näringslivet
- En breddad samisk näringsbas med fler samiska företagare
- Fler bärkraftiga företag med ökad försörjningsgrad och lönsamhet för de enskilda företagen
- Stödja och utveckla innovativa samiska produkter
- Andelen kvinnor och ungdomar inom samiskt företagande ska öka
- Högre utbildningsnivå för samiska företagare

5 UTVECKLINGSOMRÅDEN

Tillväxt för samiskt näringsliv är en del av och en förutsättning för den samiska kulturen. De olika delarna är beroende av varandra. Om det skall det vara möjligt att behålla och utveckla en levande samisk kultur i vid bemärkelse är det nödvändigt att de samiska kulturfrågorna blir ett naturligt inslag även i den samiska näringslivspolitik. Att åstadkomma detta måste ses som en prioriterad åtgärd.

I en sund utveckling inom en kultur finns ett naturligt förhållande mellan olika åldrar där den äldre generationen ger kunskap till den yngre. Det är den yngre generationen som fortsätter kulturutvecklingen men då med de erfarenheter som de fått av den äldre generationen. Element i kulturarv och traditioner tar sig nya uttryck och nya tidsmässiga former. Att vara förändringsbenägen och öppen för nya kulturyttringar skapar fler samiska alternativ för ungdomen. Språket är i viss mening bärare av ett folks historia. I språket finns inbäddat uttryck för social och ekonomisk organisation, för myter och trosföreställningar, rättsuppfattning och värderingar.

Möjligheten att föra dessa förhållanden vidare förtvinar om språkliga uttryck försvinner. Språket är också ett uttryck för samernas förhållningssätt till miljön. Det är samtidigt ett nödvändigt redskap vid överföringen av kunskaper från generation till generation. Genom språket bibehålls kontinuiteten vid kulturella förändringar. Avbrott i språkstrukturen betyder avbrott i överföringen av kunskap om hur den samiska kulturen bevaras. Samiska är ett språk som i första hand talas och som i sitt ordförråd varit och alljämt ar starkt knutet till naturen.

I det samiska samhället utgörs basnäringarna traditionellt sett av renskötsel, jakt och fiske, gårdsbruk och duodji. En styrka är att basnäringarna i kombination med andra sysselsättningar alltid varit ett självklart sätt att säkra inkomsterna, minska den ekonomiska sårbarheten och bedriva en ekologisk hushållning av de tillgängliga naturresurserna. Både statistiskt material och forskning har påvisat sambanden mellan samisk landsbygdsbosättning och primärnäringarnas starka ställning som sysselsättningsfaktor. Vidare har undersökningar visat att det finns en större andel av lågkapitaliserad verksamhet inom primärnäringarna i samiska lokalsamhällen än i övriga samhället. Traditionellt finns det också ett starkare inslag av småskalighetsanpassning i dessa näringar i jämförelse med andra. Dessa kombineras ofta med säsongsbetonat lönearbete för livsuppehållet.

De traditionella samiska näringarna känneteckens av att de tar till vara naturens förnyelsebara tillväxtprodukter i form av t ex växelvis renbete inom sommar-, vår-, höst- och vinterbetesområdena. Det kan också vara årstidsvariationer när det gäller jakt och fiske. Fiske på sommaren, älgjakt på hösten och tjäder och ripa på

vintern. En ekologisk långsiktighet och hushållning av naturresurserna är en central del i den samiska kulturens utveckling från det ursprungliga jägarsamhället till dagens moderna nyttjande av naturresurserna på ett hållbart sätt.

Det samiska näringslivet består av en mångfald av verksamheter som har det gemensamt att de utgår ifrån det nära sambandet mellan näring, miljö och kultur och karaktäriseras av småskalighet och lokal anpassning. Att leva i glesbygden förutsätter ofta en kombination av näringar och tjänsteverksamhet för att kunna försörja sig. Det kan här tilläggas att Näringsnämndens definition av "samiska företag" är: Kommersiell verksamhet som bedrivs av samer är samisk näring. Bakgrunden till det ställningstagandet är att samer, i sitt företagande, vänder sig till samers och övriga glesbygdsbors behov.

Under kapitel 6 redovisas de olika näringarna, som Sametingets näringsnämnd vill prioritera de närmaste åren. Det som är alldeles uppenbart är att de samiska näringarna har en enorm utvecklingspotential. Emellertid är det ett stort behov av medel till utvecklingar av befintliga företag och kanske framför allt, nya näringar och innovationer. Samernas synsätt att företagande förutsätter hushållning av resurserna borde vara en tidsenlig utgångspunkt.

Samiska näringar och kultur har också stor betydelse för regionens kulturella profil och är en stor tillgång för turistnäringen. Det kan tilläggas att många samer har traditionella samiska näringar som en av inkomstkällorna men detta utgör emellertid för många samer endast en mindre del av livsuppehållet. Det är emellertid av stor betydelse eftersom de samiska näringarna är en viktig del i den samiska kulturen.

6 SAMETINGET OCH EU-PROGRAMMEN

EU-program för EU:s tillväxtstrategi, för kommande programperiod, Europa 2020, föreslår tre prioriteringar som förstärker varandra:

- **Smart tillväxt** – utveckla en ekonomi baserad på kunskap och innovation.
- **Hållbar tillväxt** – främja en resurseffektivare, grönare och konkurrenskraftigare ekonomi.
- **Tillväxt för alla** – stimulera en ekonomi med hög sysselsättning och med social och territoriell sammanhållning.

EU har dessutom pekat ut fem överordnade mål för sysselsättning, innovation, utbildning, social sammanhållning, energi och klimat. Dessa ska uppnås före 2020 och varje medlems-land ska anta egna nationella mål för respektive område.

Svenska Regeringen har genom Näringsdepartementet redovisat principer och utgångspunkter för det svenska genomförandet av EUs sammanhållningspolitik.

Lokalt och regionalt inflytande och ansvar över prioriteringar och resurser och att ta tillvara varje regions unika potential för att möta framtida utmaningar är två inriktningar för det svenska genomförandet av sammanhållningspolitiken. Vidare anger regeringen att Sverige stödjer förslaget om en särskild budgetpost för glesbefolkade regioner och att särskild uppmärksamhet ägnas åt och möta de speciella svårigheterna i områden med naturliga och demografiska handkapp ges ett konkret innehåll.

Det samiska området i Sverige – Sápmi - omfattar Norrbottens, Västerbottens och Jämtlands län samt Västernorrlands län och norra Dalarna. Samiska näringar finns bland annat inom rennäring, turism, livsmedel, gårdsbruk, samisk mat, hantverk, jakt och fiske och det samiska språken. I det nuvarande landsbygdsprogrammet och i Interreg IV A Nord finns delprogram som omfattar rennäringen och samiska näringar. Inom Strukturfonderna (Regionalfonden och Socialfonden) har under den nuvarande programperioden ytterst få projekt riktade mot det rennäringen och det samiska näringslivet beslutats eftersom det råder stor okunskap i det omgivande samhället och näringslivet om vad man vinner med projekt som riktas mot samiskt näringsliv. Samiska näringar är en viktig del av näringslivet i de glesbefolkade inlandskommunerna i Norrland. Trots detta saknas de samiska näringar i lokala, regionala och nationella strategier för genomförande av EUs sammanhållningspolitik och i operativa program och strategier.

Ytterligare ett hinder för att de samiska näringarna ska kunna tillgodogöra sig EU-medel under innevarande programperiod är Sametinget saknar anslag för nationell medfinansiering av samiska utvecklingsprojekt. För att samiska näringar ska kunna bidra till att uppnå såväl EUs prioriteringar och de övergripande målen är det nödvändigt att näringarna uppmärksammas särskilt i kommande lokala, regional och nationella genomförandestrategier och operativa program genom egna samiska delprogram.

Det är därför av avgörande betydelse att Sametinget också tilldelas ett särskilt anslag för nationell medfinansiering av EU-program på samma sätt som Länsstyrelserna idag har medfinansiering via regionala utvecklingsanslag och länsanslag.

7 INSATSOMRÅDEN

En styrka i de samiska näringarna är att kombinationer med andra sysselsättningar alltid har varit ett självklart sätt att säkra inkomsterna, minska den ekonomiska sårbarheten och bedriva en ekologisk hushållning av de tillgängliga naturresurserna. Jakt, fiske, slöjd och gårdsbruk samt andra utmarksresurser har varit de vanligaste näringarna vid sidan av renskötseln. Inom det traditionella samiska bosättningsområdet finns utvecklingsbara resurser i form av anläggningar, attraktiva jaktmarker och fiskevattnen. Förutom att jakten och fisket i sig är en ekonomisk intressant tillgång, ger kombinationen med den samiska natur- och

kulturmiljön, möjlighet att bygga vidare på områdets särprägel och utveckla nya företag, med natur- och kulturupplevelser som huvudinriktning. Alla nedanstående insatsområden är eller kan vara, i sig, vara självbärande, åtminstone i kombination med andra näringar.

Beträffande rennäringen hänvisas till det program som Sametingets rennäringnämnd har utarbetat.

7.1 DUODJI OCH SAMISKT KONSTHANTVERK

Många samer har någon form av anknytning till duodji. Duodji har även ett starkt symbolvärde för den samiska identiteten och ett starkt samband med naturen, livsstilen och levnadssättet. Förutsättningarna för en växande duodjinäring är goda och hantverket är en naturlig del av det samiska näringslivet. Duodji och konsthantverket ses sällan av det omgivande samhället som en utvecklingsbar egen näringsgren, utan snarare som en kulturyttring, vilket försvårar dess möjlighet att utvecklas till en bärkraftig näring. Bristen på tillgänglig statistik över omsättning, företagsstruktur, marknadsanalyser etc. gör det svårt att visa på näringens behov och konkurrenskraft.

Duodjinäringen är en unik men också en naturlig del av den helhet som bildar samisk kultur och samhällsliv. Utvecklingsmöjligheter ligger också i ett ökat samarbete och samverkan med andra samiska näringar, som t.ex. upplevelseturismen. Likaså behövs samordning mellan de samiska näringarna för att kunna skapa förändring. Ett exempel på detta är de regelverk som omger köttproduktionen och slakteriverksamheten som indirekt påverkar tillgången till slöjd-råvara.

Duodjipolitiken måste våga vara innovativ och utforska nya möjligheter till utvecklingsområden. Den speciella arbetssituation många duodjiutövande befinner sig i kräver särskilda prioriteringar. Utövarna är, och har alltid varit, enmansföretagare med individuell inriktning i verksamheten. Stödformerna måste därför byggas upp med den enskilda slöjdaren och dennes förutsättningar i centrum.

SÄRSKILDA INSATSER OCH STÖD KRÄVS BL.A. TILL:

- samarbete mellan Nämnden För Hemslöjdsfrågor och Sameslöjdstiftelsen för att skapa en reell och tidsanpassad strategi för att duodji och det samiska konsthantverket ska utvecklas
- samla riktade, villkorade utvecklingsresurser till slöjdens organisationer
- skapa anpassade stödformer som gynnar start och utveckling av enskilda duodji- och samiska konsthantverksföretag
- marknadsföring och produktutveckling
- utbildningsinsatser

7.2 SAMISK BESÖKSNÄRING

Turism- och upplevelseindustrin växer både lokalt och globalt. De samiska turistprodukter som tillhandahålls av samiska företagare är svårtillgängliga och det saknas självklara mötesplatser för tankeutbyte och samverkan. När det gäller samisk besöksnäring är det inte fel att påstå att den samiska kulturen med allt vad det innebär har stor turistisk utvecklingspotential. Trots detta finner man få samiska produkter anpassade till turistsektorn. Den samiska besöksnäringens produkter i Sápmi handlar tyvärr idag mera om att konsumera turistisk "råvara" till lågt pris än starka produkter med högt förädlingsvärde.

Det finns generellt en stark vilja för ett ökat samiskt engagemang i turismen som producerar attraktiv fiske-, eko-, kultur- och naturturism av hög kvalitet. Ett samlat mål för den småskaliga samiska besöksnäringen är att förbättra lokala förhållanden och infrastrukturer som krävs för att utveckla och ge förutsättningar för en högkvalitativ samisk turism. Det är särskilt viktigt att samerna själva får sprida kunskap om sin kultur och de livsbetingelser som man är beroende av. Sidoinkomster av besöksnäringen innebär väsentligt ökade möjligheter för samer och andra glesbygdsbor att kunna bo och leva kvar i området.

Den samiska besöksnäringen kommer generellt att bli en allt viktigare del i samernas näringsverksamhet. Utvecklingen visar att turismen ökar och att efterfrågan i hög grad avser natur- och kulturupplevelser samt upplevelseturism i form av olika aktiviteter. Mycket av denna efterfrågan märks redan i fjällområden. Därutöver tyder mycket på att samisk turism kommer att få en markant ökat betydelse för sysselsättning och bosättning i Sápmi. Samiska företag är också de som bäst kan minimera störningar i fjällen och även ta ansvar för miljön. Utbudet av samiska turistprodukter är begränsat samtidigt som medvetenheten och efterfrågan på samiska turistprodukter har ökat.

Det kan innebära att samer, men kanske främst icke-samer, ser framtida affärsmöjligheter med samerna som attraktion. I det här sammanhanget är det viktigt att kvalitetssäkra den samiska turismen och dess produkter. Genom att värna om de samiska traditionerna, den samiska kulturen och samiska traditionella näringar skapas förutsättningar för en turism som bygger på äkthet och genuina värden. Utvecklingen av den samiska turismen i regionen Sápmi skall vara positiv upplevelse för enskilda samer, samebyar och glesbygdsbor i allmänhet. En sådan utveckling skapar sysselsättning och stärker glesbygdens företag ekonomiskt. Turistisk verksamhet styrd av samer ger dessutom tillfällen till vederhäftig information och upplevelser om samerna och samisk kultur. En stor tillväxtpotential ligger i samisk mat och slöjd kopplad till utveckling av samiska produkter för turism.

Inom kunskapsturism är maten en del av aktiviteterna som till exempel att lära sig att förstå samisk matlagning, samiska matupplevelser och samisk livsmiljö. Samisk mat och samisk turism kan bli ett starkt varumärke genom kvalitetsmärkning och

bättre strategisk marknadsföring. Genom samverkan i alla led kan tillväxten öka och lönsamheten höjas.

Sametingets och näringsnämndens uppgift är att skapa förutsättningar för en strategisk marknadsföring av samisk upplevelseturism som medverkar till att lönsamheten höjs för verksamma samiska turistföretag och att nya samiska turistföretag etableras.

DET ÄR NÖDVÄNDIGT MED SÄRSKILDA INSATSER OCH STÖD BL.A. TILL:

- att Sametinget får ett eget uppdrag att utveckla och marknadsföra den samiska turismen
- att lyfta fram, möjliggöra och skapa förutsättningar för samisk kulturföretagande
- att främja marknadsorganisationer/nätverk bestående av samiska företagare, samebyar och enskilda som via en gemensam marknadsstrategi ökar profileringen av samisk turism och förbättrar träffsäkerheten i marknadsinsatserna
- samla riktade, villkorade resurser till organisationer som stödjer och utvecklar samisk besöksnäring
- att främja ett gemensamt varumärke för samisk turism och kvalitetssäkra samiska turistföretag utifrån detta
- samisk mat och slöjd kopplade till utveckling av samiska turismprodukter
- marknadsföring
- produktutveckling och paketlösningar
- investeringar i anläggningar
- upprätthålla och utveckla samiska traditionella byggnader
- nätverksbyggande mellan andra samiska näringar
- utbildningsinsatser

7.3 SAMISK MAT

Regeringens vision, Sverige – det nya matlandet är en vision om god mat, god djurhållning och upplevelser i världsklass. I regeringens handlingsplan nämns den samiska mattraditionen som en unik kulinarisk spjutspets.

År 2011 fick Sametinget ett fyraårigt regeringsuppdrag att synliggöra det samiska köket. Den samiska maten är central för en levande samisk kultur och för den samiska identiteten. Samisk mat har sitt ursprung i en jägar- och samlarkultur som senare övergått till tamrenskötsel i kombination med jakt och fiske. Matkulturen utmärks av naturliga säsongsvariationer och styrs av den periodvisa tillgången till ren, älg, fisk, fågel och småvilt, bär, örter och växter.

För att stärka den samiska matkulturens ställning är det nödvändigt med en revitalisering av samisk matkultur så att den både kan bevaras och utvecklas i framtiden. En grund för den samiska matens goda kvalitet är ren natur och en

livskraftig och hållbar samisk livsmiljö. En grundförutsättning för produktion av god samisk mat är insyn över marker och naturresurser, som till exempel arealer med renbete, bär och örter, bestånd av vilt och vattendrag med fisk.

Den samiska kontrollen över alla led i näringslivskedjan måste öka för att det ska gå att förbättra kvaliteten på samisk mat och för att produktionen ska ske på ett långsiktigt hållbart sätt. Samisk mat finns inom näringslivsbranscher som rennäring, fiske, jakt, bärplockning, gårdsbruk, besöksnäring, restauranger, mat-, upplevelse- och kulturturism.

DET BEHÖVS SÄRSKILDA INSATSER OCH STÖD BL.A. TILL:

- att främja marknadsorganisationer/nätverk bestående av samiska företagare, samebyar och enskilda som via en gemensam marknadsstrategi ökar profileringen av samisk mat och förbättrar träffsäkerheten i marknadsinsatserna
- samla riktade, villkorade resurser till organisationer som stödjer och utvecklar samisk mat
- att främja gemensamma varumärken för samisk mat och kvalitetssäkra den samiska maten utifrån detta
- ökad samisk kontroll över alla led i näringslivskedjan för förbättrad kvalitet på samisk mat och långsiktigt hållbar produktion
- en förbättrad möjlighet till bla gårdsslakterier och distribution av lokala råvaror för ökad tillgänglighet för konsumenterna
- egna säljkanaler utan mellanhänder
- utveckling av nya och lönsamma produkter, bredare utbud och attraktivare produkter
- fler samiska restauranger som förebilder och spjutspetsar inom samisk matlagningskonst
- ökat samarbete mellan samiska producenter och andra lokala producenter
- framtagande av policys och värdegrunder
- att initiera översyn av nuvarande hanteringsmetoder och livsmedelslagstiftningen för att förenkla regler för samiska företag
- forskning och dokumentation om produktionssystem, slakthantering och köttkvalitet
- forskning och dokumentation för att öka kunskapen och kvaliteten av fisk, bär och örter mm
- forskning och dokumentation rörande miljö- och klimatförändringar i Sápmi
- bevara och utveckla traditionella produkter och produktionsmetoder
- näringsinnehåll - och hållbarhetsstudier i samiska matprodukter
- företagsutveckling i samisk miljö
- frys- och förädlingsanläggningar
- hållbara matproduktionskedjor
- marknadsföring
- utbildningsinsatser

7.4 SAMISKT GÅRDSBRUK

Att få fram några exakta siffror över vilka samer som bedriver gårdsbruk i Sápmi är inte möjligt genom offentlig statistik. I de tre nordligaste länen finns ett stort antal s.k. gårdsbruk som har mycket varierad bakgrund både vad gäller ursprung och utveckling. Gårdsbrukarnas kulturhistoriska ursprung är också mycket varierad, några har tillkommit i samband med den svenska bondekulturens expansion in i landet, andra representerar samisk bosättning med mycket lång historisk kontinuitet.

Gårdsbruken har i de flesta fall en samisk bakgrund, antingen direkt genom att upptagaren varit same eller indirekt genom att fastigheten upptagits inom det innehavda lappskattelandet. I gårdsbrukarnas näringsfång har jakten, fisket och jordbruket haft stor betydelse och även format den omgivande miljön. Klart är att det både har funnits historiskt och fortfarande finns, samiska gårdsbrukare som verkar och lever i Sápmi.

På gårdsbruken bedrivs ofta en kombination av småskaligt gårdsbruk med djurhållning, jakt, fiske och småskalig turism. Allsidigt och bärkraftigt nyttjande av resurser har alltid varit grunden för traditionellt samiskt gårdsbruk. Det finns för det samiska gårdsbruket utvecklingspotential i att utveckla en småskalig turistverksamhet, som bygger på att visa upp traditionell kunskap och den samiska nybyggarkulturen.

DET BEHÖVS SÄRSKILDA INSATSER OCH STÖD BL.A. TILL:

- att främja marknadsorganisationer/nätverk bestående av samiska företagare, samebyar och enskilda som via en gemensam marknadsstrategi ökar profileringen av samiskt gårdsbruk och förbättrar träffsäkerheten i marknadsinsatserna
- samla riktade, villkorade resurser till organisationer som stödjer och utvecklar samiskt gårdsbruk
- fiskeredskap
- bagarstugor
- gårdsmejerier
- gårdsbutiker i glesbygden för försäljning av de egna produkterna och även andra glesbygdsbors produkter, ex samisk slöjd och konsthantverk, olika stickade och virkade produkter och lokala klädesplagg m.m.
- stöd för att bevara fjällkor och fjällgetter
- stödja bevarandet och restaureringar av hölador och odlingsmarker
- stödja och bevara historiska samiska kulturmiljöer mm
- marknadsföring
- utbildningsinsatser

7.5 KULTURINRIKTADE NÄRINGAR M M

Kultursektorn med sitt utbud av t.ex. foto, film, scenkonst, och skrivkonst m.m. sysselsätter även den samiska företagaren. Ordet kultur har många innebörder. Kulturprodukter av olika slag som musik, jojk, teater, bokutgivning, tidningsutgivning, multimedia, foto, film, konst, museiverksamhet etc. är en betydelsefull del av det samiska samhällslivet och berikar och synliggör den, och inte minst – skapar samiska arbetstillfällen.

7.5.1 FILMSKAPANDE OCH FOTO

Film och foto är näringsverksamheter som har stor potential pga. intresse och behov av att synliggöra samisk kultur. Detta möjliggörs av utveckling och stöd till samiska bildproducenter.

SÄRSKILDA INSATSER OCH STÖD BEHÖVS BL.A. TILL:

- förbättrade ekonomiska förutsättningar för samiska filmskapare och fotografer
- utbildningsinsatser för yngre samer som vill utvecklas inom dessa områden
- stöd för dokumentation
- marknadsföring
- utbildningsinsatser

7.5.2 LITTERATUR, ÖVERSÄTTNINGSARBETE, UTGIVNING AV BÖCKER OCH TIDNINGAR

Sedan Johan Turi och Anta Pirak gav ut sina böcker i under 1900-talets första hälft har ett stort antal samer gett ut böcker. Det gemensamma för de flesta samiska författarna är att de i sina böcker beskriver den samiska livsmiljön. En annan sektor är där samiska företagare erbjuder översättningar, tolkning, medieuppdrag och liknande. Denna typ av företagande är relativt nytt, men då efterfrågan på just denna typ av tjänster ökar, finns det en stor utvecklingspotential inom dessa branscher.

I dagsläget finns det få eller inga samiska förlag som har de ekonomiska möjligheterna att etableras och utvecklas. Samma gäller för de samiska tidningsutgivarna.

Den samiska medieverksamheten, med bl.a. radio, tv och tidningsmagasin har genom sin verksamhet gett en utveckling mot att efterfrågan på kvalificerade samiska journalister har ökat.

SÄRSKILDA INSATSER OCH STÖD BEHÖVS BL.A. TILL:

- utveckling som lyfter fram, möjliggör och skapar förutsättningar för samiska företag inom språk- media och litteratursektorn
- produktutvecklingsarbete
- stipendier
- presstödd
- marknadsföring
- utbildningsinsatser

7.5.3 MUSIKSKAPANDE, JOJK

Jojken har funnits sedan urminnes tider som ett uttryckssätt för samer. Traditionellt har de flesta samer växt upp med jojken. Många samer har satt den samiska musiken på världskartan och har idag det som levebröd. Däremot saknas resurser i det samiska samhället att ta hand om denna utvecklingspotential och samiska resurser går därför förlorade.

SÄRSKILDA INSATSER OCH STÖD KRÄVS BL.A. TILL:

- att främja organisationer/nätverk
- marknadsföringsarbete
- kontaktskapande
- nätverk
- samverkan mellan de samiska artisterna
- utbildningsinsatser

7.5.4 TEATER OCH SCENKONST

Samiska teater erhåller idag medel från Sametinget. I det lokala perspektivet är lösningen endast ideellt arbete.

SÄRSKILDA INSATSER OCH STÖD BEHÖVS BL.A. TILL ATT:

- att främja marknadsorganisationer/nätverk
- den samiska scenkonstens utveckling
- det lokala engagemanget för scenkonsten
- utbildningsinsatser

7.6 ÖVRIGA SAMISKA NÄRINGAR

Samhällsutvecklingen har även berört det samiska samhället. Omstruktureringen mot ett modernare och mer differentierat yrkesliv har naturligt nog rekryterat samer till yrkesliv utöver de traditionella basnäringarna. Småskalig industri, byggnads- och anläggningsverksamhet, transportverksamhet, varuhandel och privata tjänsteföretag kan generellt karakteriseras som små företag med få anställda, låg konkurrens, begränsad marknad och svag lönsamhet.

Kännetecknande för dessa samiska företag är att de vänder sig till glesbygdens behov. Däremot är det höga kapitalkostnader i dessa sektorer som en följd av investeringar med lågt eget kapital.

SÄRSKILDA INSATSER OCH STÖD BEHÖVS BL.A. TILL

- företagsutveckling

8 SAMETINGET OCH OMVÄRLDEN

Under detta kapitel redovisas det övriga som är intresse för omvärlden, som t ex medelsbehovet, som är den viktigaste delen för att få glesbygden att utvecklas.

8.1 SERVICEINRIKTAD MYNDIGHETSORGANISATION

Sametinget ska utveckla sin organisation och service så att det samiska samhället och omvärlden i övrigt vet vad Sametingets politiska respektive förvaltningsorganisation har för ansvar och hur ärenden handläggs och beslutas. Sametingets näringsnämnd och näringslivsavdelningens syfte är att skapa bra förutsättningar för förvaltning och utveckling av det samiska samhällets näringar. Sametingets handläggning av ärenden ska vara snabb och beskedn tydliga.

Råd och regler som Sametinget utfärdar ska vara enkla och tydliga. Sametingets kontakter med det samiska näringslivet ska kännetecknas av:

- god kommunikation
- hög kvalitet
- effektivitet och
- rättssäker myndighetsutövning

8.2 SAMARBETSPARTNERS

Det samiska samhället och de samiska näringarna bildar tillsammans med majoritetssamhället en helhet som har stora möjligheter att bli en kraft i utvecklingen av glesbygden. För att uppnå detta måste parterna samverka, med kunskap och ömsesidig respekt. Ökat samarbete kring utvecklingsfrågor om bl a infrastruktur, lokal förvaltning och kompetensutveckling är vägen till framgång. Det är nödvändigt att utveckla varaktigt samarbete mellan aktörerna på lokal, regional som central nivå och därigenom erhålla synergieffekter genom utveckling och samordning av resurser bl.a. genom nätverksbyggande och användning av ny teknik.

8.3 GENOMFÖRANDE

Handlingsprogrammet revideras varje år i anslutning till IVE-beslut (inriktning, verksamhet, ekonomi). Detta för att skapa ett tydligt samband mellan Sametingets budget- och utvecklingsarbete. Aktiviteter ur handlingsplanen prioriteras och beslutas av näringsnämnden. Beredningsansvaret har näringslivsavdelningen.

Uppföljning och utvärdering: Programmet utvärderas årligen i samband med budgetprocessen och den revidering som görs i anslutning till IVE-beslut.

9 MEDELSBEHOVET

Sametingets budget för 2012 rörande främjande av rennäringen var drygt 100 miljoner kronor. Det samiska företagandet, såväl inom de traditionella näringar, exklusive rennäringen, som inom de näringar som är av glesbygdskaraktär omsätter sannolikt också flermiljonbelopp. För att få en levande och bärkraftig glesbygd i Sápmi, är det nödvändigt att resurser också tillförs de övriga samiska näringarna. Under kap 7 har behandlats ett antal samiska näringar, som måste ges resurser till utveckling och innovation. Utöver de uppräknade i kapitlet finns sannolikt ett antal samiskrelaterade näringar, som behöver stöd för att utvecklas.

Den samiska näringsverksamheten, exklusive rennäringen, behöver för sin utveckling ekonomiskt stöd. Det stora problemet är att finna nationell finansiering till samiska projekt som svarar mot reglerna om EU-medel. Det årliga behovet av samiska näringsutvecklingsmedel som Sametingets själv disponerar beräknas överstiga 100 miljoner kronor för de närmaste fem åren. Med en sådan medelstildelning skulle de samiska näringarna och glesbygden få större utvecklingsmöjligheter. Det är statens ansvar att i samverkan med Sametinget, finna former för finansiering, men även att bidra ekonomiskt till att infria EU:s tre prioriteringar fram till 2020: Smart tillväxt, hållbar tillväxt och tillväxt för alla.

BILAGA: INTERNATIONELLA KONVENTIONER

Allmän bakgrund

Världssamfundet har tagit stora steg för att främja en utveckling som skapar plats för ländernas urfolk. FN:s generalförsamling antog Urfolksdeklarationen, dock inte enhälligt. I FN:s generalförsamlings session i september 2007 röstade USA, Kanada, Australien och Nya Zeeland mot att anta deklarationen. Samtliga fyra länder har ändrat ståndpunkt. Vid ett möte med representanter för de federalt erkända urfolksnationerna den 16 december 2010 uttalade USA:s president Barack Obama (i översättning): "Idag tillkännager jag att Förenta Staterna har gått med på att stödja Urfolksdeklarationen."

Här redovisas översiktligt de internationella överenskommelser som har betydelse i detta sammanhang. Sverige har skrivit på praktiskt tagit alla MR-konventioner, men bara gjort en av dem till lag. Inkorporeringen av Europakonventionen i svensk rätt gjordes 44 år efter att Sverige hade anslutit sig till den. I övrigt har Sverige mest prövat om svensk rätt är förenlig med den enskilda konventionens krav, d v s om normharmoni föreligger utan att transformera de olika reglerna till svensk rätt. Sverige har också tillämpat möjligheten att göra reservationer mot någon artikel, men sådana reservationer får inte strida mot konventionens syfte och ändamål. Här görs även en uppräknig av vissa internationella organ, som övervakar Sveriges agerande i olika frågor.

Översiktligt visas de initiativ som Sverige har tagit i frågan om att uppfylla normerna i fråga om mänskliga rättigheter och grundläggande friheter som rör samer.

Konventioner som Sverige antagit

Följande konventioner som Sverige undertecknat berör på ett eller annat sätt samisk näringsverksamhet.

FN:S KONVENTION OM MÄNSKLIGA OCH POLITISKA RÄTTIGHETER

Samernas livsstil och kultur åtnjuter ett folkrättsligt skydd av konventionen om mänskliga rättigheter. Den stadgar en rätt för urfolken och minoriteter att kräva skydd av staten. Detta innefattar även urfolkens rätt till medbestämmande i angelägenheter som berör dem. I angiven artikel stadgas bland annat att i de stater där det finns etniska, religiösa eller språkliga minoriteter, ska de som tillhör sådana minoriteter inte förvägras rätten att i gemenskap med andra medlemmar av sin grupp ha sitt eget kulturliv, bekänna sig till och utöva sin religion och använda sitt eget språk. Åtnjutande av de rättigheter som anges i konventionen kan kräva positiva rättsliga skyddsåtgärder och åtgärder i övrigt för att försäkra effektivt deltagande av medlemmar av minoritetssamhällen i beslut som berör dem. Den ratificerades av Sverige år 1967 respektive 1971 och trädde i kraft år 1976.

KONVENTIONEN OM BIOLOGISK MÅNGFALD

Sverige ratificerade FN:s konvention om biologisk mångfald år 1993. Enligt konventionen är staterna ansvariga för att bevara sin biologiska mångfald såväl flora som fauna. Konventionen innehåller exempelvis bestämmelser om att staterna ska respektera, bevara och bibehålla kunskaper, innovationer och sedvänjor hos ursprungliga och lokala samhällen med traditionella levnadssätt som är relevanta för bevarandet och det hållbara nyttjandet av biologisk mångfald. Staterna ska främja en bredare tillämpning av dessa, med godkännande och deltagande av innehavarna av sådana kunskaper, innovationer och sedvänjor. Konventionen ålägger också staterna att skydda och uppmuntra sedvanligt nyttjande av biologiska resurser i enlighet med traditionella kulturella sedvänjor som är förenliga med kraven om bevarande och hållbart nyttjande. För Sveriges del berör konventionen hela det samiska samhället och förpliktar Sverige att främja de samiska näringarnas bevarande och utveckling.

EUROPARÅDETS KONVENTIONER

- 4 november 1950, Europeiska konventionen angående skydd för de mänskliga rättigheterna och de grundläggande friheterna
- 20 mars 1952, Tilläggsprotokoll till konventionen om skydd för de mänskliga rättigheterna och de grundläggande friheterna
- 18 oktober 1961, Europeisk social stadga
- 16 september 1963, Protokoll nr 4 till konventionen om skydd för de mänskliga rättigheterna och de grundläggande friheterna, avseende erkännande av vissa andra rättigheter och friheter än dem som redan finns i konventionen och i dess första tilläggsprotokoll
- 22 november 1984, Protokoll nr 7 till konventionen om skydd för de mänskliga rättigheterna och de grundläggande friheterna
- 5 maj 1988, Tilläggsprotokoll till den europeiska sociala stadgan
- 21 oktober 1991, Protokoll om ändring i den europeiska sociala stadgan
- 1 februari 1995, Ramkonvention om skydd för nationella minoriteter
- 3 maj 1996, Reviderad europeisk social stadga
- 17 nov 2005, Tilläggsprotokoll nr 14 till konventionen om skydd för de mänskliga rättigheterna och de grundläggande friheterna

ILO

ILO har antagit närmare 200 konventioner, många med avseende på de mänskliga rättigheterna. Sverige är bunden genom ratifikation att tillämpa ca 40 % av dessa.

ÖVERVAKANDE OCH BEREDANDE ORGAN

Under FN och Europarådet har tillsatts olika organ vars uppgift bl. a är att övervaka att staterna följer de utfästelser som gjorts. FN har en speciell arbetsgrupp för världens urfolk och eftersom gruppen hade sitt första möte den 9 augusti fattade generalförsamlingen denna dag 1994 att datumet skall vara den internationella dagen för världens urfolk. Generalförsamlingen beslutade också att införa ett internationellt urfolksårtionde från 2005 – 2010 (Urfolksdekaden), senare förlängd till 2015.

FN:s Permanenta Forum för Urfolk etablerades år 2000, ett rådgivande organ under FN:s Ekonomiska och Sociala Råd. FN:s råd för mänskliga rättigheter (HRC) inrättades 2006. Under Human Rights Council (HRC) finns ett antal expertkommittéer och specialrapportörer.

Situationen i Sverige

Trots massiv och upprepad kritik från det internationella samfundet har Sverige ännu inte ratificerat ILO:s konvention nr 169.

I fråga om efterlevandet av FN:s konvention om ekonomiska, sociala och kulturella rättigheter har Sverige i sin periodiska rapport daterat den 29 juni 2006 bl a uttalat

- att det är Sveriges regerings uppfattning att urfolk har rätt till självbestämmande
- att med stöd av den rätten till självbestämmande får urfolken fritt bestämma sin politiska ställning och fritt fullfölja sin ekonomiska, sociala och kulturella utveckling
- att samerna är erkända som urfolk

Innan dessa uttalanden, den 9 mars 2006, beslutade regeringen att inrätta *Delegationen för mänskliga rättigheter* i Sverige. Utgångspunkten för delegationens arbete skulle vara regeringens skrivelse *En nationell handlingsplan för de mänskliga rättigheterna 2006 – 2009* (skr. 2005/2006::95), för att stödja det långsiktiga arbetet med att säkerställa full respekt för de mänskliga rättigheterna i Sverige. Delegationen har överlämnat en rapport *Svenska nyhetsmedier och mänskliga rättigheter i Sverige – En översikt* (SOU 2007:102) samt delbetänkandena *Rapporter från en MR-verkstad* (SOU 2008:45) *Främja, Skydda, Övervaka – FN:s konvention om rättigheter för personer med funktionsnedsättning* (SOU 2009:36). Slutbetänkandet *Ny struktur för skydd av mänskliga rättigheter* (SOU 2010:70) överlämnades till regeringen i oktober 2010.

GRUNDLAGEN

Sveriges riksdag antog den 24 november 2010 regeringens proposition *En reformerad grundlag* (prop. 2009/10:80) med en överväldigande majoritet. Sverigedemokraterna röstade mot med sina 20 mandat. Den nya grundlagen trädde i kraft den 1 januari 2011.

I regeringsformen infördes omfattande ändringar, men även justeringar i bl. a. vallagen (2005:837) och kommunallagen (1991:900). Ändringarna i regeringsformen gäller i huvudsak bestämmelserna om regeringen, riksdagens kontrollmakt, normprövning och domstolarnas ställning.

Beträffande domstolarna får de ett eget kapitel och lagrådets ställning stärks.

Grundlagsändringen innebär också att frågan om att utse en statsminister måste underställas en omröstning i riksdagen. Det blir i framtiden sannolikt också fler personvalskampanjer vid val till riksdagen, då personvalsspärren sänks från 8 till 5 %.

Beträffande kommunerna och landstingen införs möjligheten till extra val. Valdagen flyttas framåt en vecka och syftet sägs vara att en regering skall få mer tid på sig att sy ihop en budget.

I 1 kap 2 § regeringsformen infördes ett stadgande att samerna utgör ett folk. I propositionen under avsnitt 9.4 motiverar regeringen varför inga andra folkgrupper i Sverige får ett särskilt omnämnande i grundlagen. Bestämmelsen innebär att det i Sverige lever två folk med allt vad

det innebär. Det är troligt att Sverige, med tillägget i grundlagen, flyttar fram sina positioner inom folkrättens område. Det kan tilläggas att frågan om samernas ensamrätt till att bedriva renskötsel redan tidigare har reglerats i 2 kap. 17 § regeringsformen.

Det kan i sammanhanget tilläggas att Sametinget i maj 2009 behandlade ett förslag av *lesjmierredimjuogos* om ändringar i grundlagen. Kommitténs betänkande *Sveriges grundlagsanpassning till gällande folkrätt* (SáOU 2009:3) föreslog bl a att Sametinget skulle upphöra som förvaltningsmyndighet under regeringen och istället få en reglering i regeringsformen som i stort överensstämmer med kommunernas. Vidare föreslog utredningen ett särskilt skydd för samer i grundlagen. Sametinget i plenum har enhälligt ställt sig positiva till en sådan färdriktning i fråga om självbestämmande för samer och ett grundlagsskydd för samerna som folk. Regeringen tog enbart fasta på det sistnämnda i prop. 2009/10:80 och det finns därför fortfarande ett stort gap mellan Sveriges uttalande inställning om samernas rätt till självbestämmande och regleringen i, framför allt, grundlagen.

EUROPAKONVENTIONEN

Konventionen inkorporerades i svensk rätt med lagen (1994:1219) om den europeiska konventionen angående skydd för de mänskliga rättigheterna och de grundläggande friheterna. Den trädde i kraft den 1 januari 1995. Det kan tilläggas att när frågan om att inkorporera Europakonventionen i svensk rätt utreddes i början av 1990-talet hade Sverige fällts i Europadomstolen i cirka 20 fall.

URFOLKSDEKLARATIONEN

Vid omröstningen i FN:s generalförsamling den 13 september 2007 erhöll deklaraionsförslaget 143 röster för, 4 emot och 11 länder röstade blankt. I arbetet med deklaraionen deltog Sametingets styrelseordförande på FN:s första arbetsmöte i Genève i juli 1995.

Vid ett möte i Tromsö i januari 2003 diskuterade de tre sametingen och regeringarna i Sverige, Norge och Finland den fortsatta strategin i arbetet med deklaraionen. Samma år i december deltog även Grönlands *hjemmestyre* tillsammans med de nordiska länderna och sametingen på ett möte i Oslo och behandlade ämnet. Det nordiska initiativet togs väl emot av stater och urfolk vid ett arbetsgruppsmöte i Genève i september 2004 och FN:s råd för mänskliga rättigheter beslutade vid sitt möte den 29 juni 2006 att anbefalla FN:s generalförsamling att anta deklaraionsförslaget, vilket senare blev verklighet i september 2007. Noteras kan att bl. a. Ryssland röstade blankt.

De olika artiklarna i deklaraionen redovisar ställningstaganden inom vitt skilda områden, men de allmänna förklaringarna är sannolikt lika viktiga för förståelsen av de enskilda artiklarna.

FN:S INLEDANDE FÖRKLARING OM URFOLKENS RÄTTIGHETER

Generalförsamlingen, som vägleds av syftena och principerna i FN-stadgan och av övertygelsen att staterna ska följa de skyldigheter de åtagit sig enligt den stadgan,

som slår fast att urfolken är lika alla andra folk, allt medan de erkänner alla folks rätt att vara annorlunda, att betrakta sig själva som annorlunda och att bli respekterade som sådana.

som också slår fast att alla folk bidrar till civilisationernas och kulturernas mångfald och rikedom, som utgör mänsklighetens gemensamma arv,

som vidare slår fast att alla doktriner, all politik och all praxis som grundas på eller som förespråkar folks eller enskildas överlägsenhet på grundval av nationellt ursprung eller rasmässiga, religiösa, etniska eller kulturella olikheter är rasistiska, vetenskapligt falska, rättsligt ogiltiga, moraliskt förkastliga och socialt orättvisa.

som åter bekräftar att urfolken vid utövandet av sina rättigheter inte bör utsättas för något slags diskriminering,

som är oroade över att urfolken har utsatts för betydande orättvisor till följd av bland annat koloniseringen av dem och berövandet av deras mark, territorier och resurser, något som särskilt har hindrat dem från att utöva sin rätt till utveckling i enlighet med sina egna behov och intressen,

som erkänner det trängande behovet att respektera och främja urfolkens inneboende rättigheter, vilka följer av deras politiska, ekonomiska och sociala struktur och av deras kulturer, andliga traditioner, historia och filosofi, särskilt deras rätt till sin mark, sina territorier och sina resurser,

som även erkänner det trängande behovet att respektera och främja urfolkens rättigheter som de slås fast i fördrag, överenskommelser och andra konstruktiva arrangemang med stater,

som välkomnar den omständighet att urfolken organiserar sig för att förbättra sin situation på det politiska, ekonomiska, sociala och kulturella planet och för att göra slut på alla former av diskriminering och förtryck var de än förekommer.

som är övertygade om att urfolkens kontroll över händelser som påverkar dem och deras mark, territorier och resurser ska tillåta dem att behålla och förstärka sina institutioner, sin kultur och sina traditioner och att främja sin utveckling enligt sina strävanden och behov,

som erkänner att respekt för urfolkens kunnande, kultur och traditionella sedvänjor bidrar till en hållbar och rättvis utveckling och en god skötsel av miljön,

som understryker det bidrag som urfolkens demilitarisering av mark och territorier utgör för fred, ekonomiska och sociala framsteg samt utveckling, förståelse och vänskapliga relationer mellan världens nationer och folk,

som särskilt erkänner urfolksfamiljernas och urfolkssamfundens rätt att behålla ett delat ansvar för sina barns uppfostran, utbildning och välfärd i enlighet med barnets rättigheter,

som anser att de rättigheter som slås fast i fördrag, överenskommelser och andra konstruktiva arrangemang mellan stater och urfolk i vissa situationer är angelägenheter av internationellt intresse och av internationell karaktär som är ett internationellt ansvar,

som även anser att fördrag, överenskommelser och andra konstruktiva arrangemang samt de förhållanden de representerar utgör grunden för ett förstärkt partnerskap mellan urfolk och stater,

som erkänner att FN-stadgan, den internationella konventionen om ekonomiska, sociala och kulturella rättigheter och den internationella konventionen om medborgerliga och politiska rättigheter samt förklaringen och handlingsprogrammet från Wien slår fast den grundläggande betydelsen av alla folks rätt till självbestämmande, en rättighet med stöd av vilken urfolken fritt bestämmer sin politiska status och fritt utövar sin ekonomiska, sociala och kulturella utveckling,

som är medvetna om att ingenting i denna förklaring får åberopas för att vägra ett folk den rätt till självbestämmande som åtnjuts i enlighet med internationell rätt,

som är övertygade om att erkännandet av urfolkens rätt i denna förklaring kommer att förbättra de harmoniska och samarbetsinriktade relationerna mellan staten och urfolken som grundas på principerna om rättvisa, demokrati, respekt för de mänskliga rättigheterna, icke-diskriminering samt gott uppsåt,

som uppmuntrar staterna att följa och effektivt verkställa alla sina åtaganden som är tillämpliga på urfolk med stöd av internationella instrument, särskilt de som gäller de mänskliga rättigheterna, i samråd och samarbete med de berörda folken,

som betonar att FN har en viktig och fortsatt roll att spela i fråga om att främja och skydda urfolkens rättigheter,

som är övertygade om att denna förklaring är ytterligare ett viktigt steg mot erkännande, främjande och skydd av urfolkens rättigheter och friheter och i utvecklingen av FN-systemets verksamhet på detta område,

som erkänner och slår fast att urfolksindivider utan diskriminering är berättigade till alla de mänskliga rättigheter som erkänns i internationell rätt och att urfolken har kollektiva rättigheter som är nödvändiga för deras existens, välfärd och fullständiga utveckling som folk,

som även erkänner att urfolkens situation varierar mellan regionerna och länderna och att hänsyn bör tas till betydelsen av nationella och regionala olikheter och av skilda historiska och kulturella sammanhang,

antar högtidligen följande FN-förklaring om urfolkens rättigheter som ett eftersträvansvärt ideal i en anda av partnerskap och ömsesidig respekt.

Sverige har hittills inte förmått att leva upp till sina folkrättsliga förpliktelser, trots att staten i det internationella umgänget har ställt sig positiva till att ge livsutrymme för landets enda urfolk, samerna. Först deklARATIONENS struktur: Den är uppdelad i 8 delar (parts).

Del 1 omfattar artiklarna 1 – 5 och handlar väsentligen om rätten att åtnjuta mänskliga rättigheter i enlighet med FN:s stadga om sådana rättigheter. Utöver det finns i artiklarna föreskrivet rätten till självbestämmande.

I del 2 återfinns artiklarna 6 – 11 som handlar bl a om rätten till nationalitet, integritet, frihet och säkerhet. Artikel 8 beskriver staternas skyldighet för att uppfylla artiklarnas innehåll, medan artikel 10 handlar om förbud mot tvångsförflyttningar. De tidigare renbeteslagarna tillät tvångsförflyttningar och i stor skala verkställdes det på 1920-talet.

Artiklarna 12 – 14 som ingår i del 3, behandlar bl a religion, utbildning och statens skyldighet att se till att urfolken ges rätten att ha kontrollen över detta.

Del 4 omfattar artiklarna 15 – 18 handlar bl a om rätten till egna medier och arbetsrätten.

Del 5 beskriver i artiklarna 19 – 24 staternas skyldighet till samråd med urfolken innan lagstiftningsåtgärder eller liknande vidtas. Vidare finns stadganden om urfolkens politiska, ekonomiska och sociala frihet. Särskilda stadganden om rätten finns rörande de äldre, kvinnorna, de unga, barnen samt de funktionshindrade. Artikel 24 behandlar bl a hälsa.

Del 6 handlar om markutnyttjande. I artiklarna 25 – 30 beskrivs också staternas skyldighet till kompensation för konfiskerandet av urfolkens territorier.

NÅGRA ARTIKLAR AV SÄRSKILT INTRESSE I DETTA SAMMANHANG:

Article 3

Indigenous peoples have the right to self-determination. By virtue of that right they freely determine their political status and freely pursue their economic, social and cultural development.

Artikeln uttalar att urfolk har rätt till självbestämmande. Den vedertagna innebörden av begreppet "självbestämmande" är när de berörda folkvalda organ får utforma regler inom de områden som de har erhållit kompetens till. Vidare stadgas i artikeln att rätten innebär att urfolken därför fritt får bestämma sin politiska ställning och fritt fullfölja sin ekonomiska, sociala och kulturella utveckling.

Regeringens uppfattning förtjänar att upprepas:

- *att det är Sveriges regerings uppfattning att urfolk har rätt till självbestämmande*
- *att med stöd av den rätten till självbestämmande får urfolken fritt bestämma sin politiska ställning och fritt fullfölja sin ekonomiska, sociala och kulturella utveckling*
- *att samerna är erkända som urfolk*

Den inställningen hade Sveriges regering mer än ett år innan FN:s generalförsamling antog urfolksdeklarationen. När skall Sverige börja göra verklighet av sina utfästelser?

Article 18

Indigenous peoples have the right to participate in decision-making in matters which would affect their rights, through representatives chosen by themselves in accordance with their own procedures, as well as to maintain and develop their own indigenous decision-making institutions.

Artikeln, beträffande samerna i Sverige, syftar på Sametingets roll som part i beslutsfattade i frågor som kan inverka på samernas rättigheter och även att samerna själva via de folkvalda i Sametinget får utforma nödvändiga beslutsfattande institutioner. I den delen finns det mycket som är ogjort, speciellt i frågor där Sametinget enbart är "part". När den fria småviltjakten och fisket infördes med prop 1992/93:32 var Sverige så långt man kan komma från artikelns innebörd, vilket tydligt har redovisats i utredningen Småviltjakten – en studie i myndighetsutövning. Den överlämnades till regeringen den 27 februari 1997. Till saken hör att Riokonventionen redan hade antagits av Sverige 1992 när beslutet om småviltjakten infördes. Beslutet strider uppenbarligen mot Agenda 21, kapitel 26.

Article 19

States shall consult and cooperate in good faith with the indigenous peoples concerned through their own representative institutions in order to obtain their free prior and informed consent before adopting and implementing legis-lative or administrative measures that may affect them.

I denna artikel framträder skyldigheten för Sverige till samråd med Sametinget innan exempelvis lagstiftningsåtgärder vidtas.

Article 23

Indigenous peoples have the right to determine and develop priorities and strategies for exercising their right to development. In particular, indigenous peoples have the right to be actively involved in developing and determining health, housing and other economic and social programmes affecting them and, as far as possible, to administer such programmes through their own institutions.

Samerna har, enligt artikeln, rätt att själva bestämma och utforma prioriteringar och skapa strategier för att utöva rätten till utveckling. Detta gäller speciellt i fråga om utformande av program som rör hälsovård, bostäder och andra ekonomiska och sociala program och i möjlig utsträckning administrera sådana program genom samiska institutioner. Det ligger nära till hands att, i anslutning till artikeln, lyfta fram Sametingsutredningens betänkande *Sametingets roll i det svenska folkstyret* (SOU 2002:77). Utredningen föreslog att staten enbart skall ge ett ramanslag och låta Sametinget, efter eget gottfinnande, göra nödvändiga prioriteringar inom anslaget.

Article 26

1. Indigenous peoples have the right to the lands, territories and resources which they have traditionally owned, occupied or otherwise used or acquired.

- 2. Indigenous peoples have the right to own, use, develop and control the lands, territories and resources that they possess by reason of traditional ownership or other traditional occupation or use, as well as those which they have otherwise acquired.*
- 3. States shall give legal recognition and protection to these lands, territories and resources. Such recognition shall be conducted with due respect to the customs, traditions and land tenure systems of the indigenous peoples concerned.*

Här uppmärksammas i en jämförelse med artikelns bestämmelser och reglerna i rennäringslagen (1971:437). Ett stort antal paragrafer i lagen är av administrativ karaktär eller skapade av miljömässiga hänsyn och behandlas därför inte. Inte heller de paragrafer som har expropriationslagen (1972:719) som grund undantas från uppräknigen. Med "positiva" avses att paragraferna till övervägande del är godtagbara, medan "negativa" till övervägande del inte är acceptabla, då de strider mot samernas vilja och artikelns bestämmelser.

Uppräkning av "positiva" paragrafer i förhållande till artikel 26: 1, 3, 5, 7, 9, 16, 17, 18, 19, 20, 21, 23, 25, 28, 30, 34, 39, 50, 73 (via rennäringsförordningen (1993:384), 74, 79 och 80 §§.

Uppräkning av "negativa" paragrafer i förhållande till artikel 26: 4, 11, 13, 15, 24, 31, 32, 33, 35, 36, 65 a, 66, 66 a, 67, 68, 71, 72, 87, 89, 93, 97, 99 och 102 §§.

Rennäringslagens bestämmelser innebär att Sverige i allt väsentligt, framför allt efter vissa justeringar av ovan uppräknade "positiva" paragrafer, kan uppfylla punkt 1 i artikeln. Däremot krävs det mycket innan punkterna 2 och 3 uppfylls. Det räcker inte med att göra justeringar i de "negativa" paragraferna. Ett rättsligt erkännande av samernas mark, territorier och resurser kan sannolikt inte lösas inom ramen för rennäringslagen.

ILO:S KONVENTION NR 169

Konventionen antogs den 27 juni 1989 och ersatte konvention nr 107 om stamfolks rättigheter. Konventionen har ratificerats av följande länder i kronologisk ordning.

Norge	19 juni	1990
Mexiko	5 september	1990
Colombia	7 augusti	1991
Bolivia	11 december	1991
Costa Rica	2 april	1993
Paraguay	10 augusti	1993
Peru	2 februari	1994
Honduras	28 mars	1995
Danmark	22 februari	1996
Guatemala	5 juni	1996
Nederländerna	2 februari	1998
Fiji	3 mars	1998
Ecuador	15 maj	1998
Argentina	3 juli	2000
Venezuela	22 maj	2002
Dominica	25 juni	2002

Brasilien	25 juli	2002
Spanien	15 februari	2007
Nepal	14 september	2007
Chile	15 september	2008
Nicaragua	25 augusti	2010
Centralafrikanska republiken	30 augusti	2010

Av de länder där det bor samer, d v s i Sverige, Norge, Finland och Ryssland, är det bara Norge som har ratificerat konventionen, dessutom först av alla länder. De länder som senast har undertecknat konventionen är Nicaragua och Centralafrikanska republiken.

I februari 1995 uppmanade Sametinget regeringen att påbörja arbetet med ratificeringen av konventionen. Två senare uppmanade Sametinget regeringen att tillsätta en utredning med samisk representation med uppgift att lägga fram förslag till en ratificering. Regeringen tillsatte en utredning, dock utan samisk representation. Den utredningen överlämnade sitt betänkande *Utredningen om ILO:s konvention nr 169* (SOU 1999:25) till regeringen 1999. Sametinget anförde i sitt remissyttrande bl a att "Sverige har deltagit i utarbetandet av ILO:s konvention nr 169. Sverige har i ILO även beslutat framlägga till världens stater konventionen för ratifikation. Sverige har inte, vare sig i utarbetandet av konventionen eller i beslut om konventionen, haft en avvikande mening eller reservation om konventionens tillkomst eller dess innehåll. Detta utgör en stark grund för ratifikation av konventionen. Om Sverige inte avser att ratificera konventionen kan, enligt Sametingets mening, Sveriges roll i ILO ifrågasättas".

En jämförelse mellan ILO 169 och Urfolksdeklarationen:

Eftersom Sverige i FN:s generalförsamling i september 2007 röstade för att Urfolksdeklarationen skall antas, görs här en jämförelse mellan artiklarna i ILO 169 och Urfolksdeklarationen. Här redovisas några artiklar av intresse i sammanhanget.

Artikel 1 handlar om de grupper av människor som konventionen är tillämplig på. Den har ingen motsvarighet i Urfolksdeklarationen, som synes utgå ifrån att alla vet vad som avses med urfolk.

Artikel 2 rör staternas ansvar inom olika områden som bl a rör urfolkens rättigheter och integritet. Förutom att Urfolksdeklarationen går mycket längre i fråga om staternas ansvar, har den, i stället för att reglera förhållandet i en artikel, löst det på ett annat. Staternas ansvar är specificerad i en rad artiklar, nämligen artikel 8 (mom 2 a och b), artikel 11 (mom 2), artikel 12 (mom 2), artikel 13 (mom 2), artikel 14 (mom 3), artikel 15 (mom 2), artikel 16 (mom 2), artikel 17 (mom 2), artikel 19, artikel 21 (mom 2), artikel 22 (mom 2), artikel 26 (mom 3), artikel 27, artikel 28 (mom 2), artikel 29 (mom 2 och 3), artikel 30 (mom 2), artikel 31 (mom 2), artikel 32 (mom 2 och 3), artikel 36 (mom 2), artikel 38 och artikel 42. En del andra artiklar tangerar dessutom det som stadgas i fråga staternas ansvar.

Artikel 3 behandlar åtnjutande av mänskliga rättigheter och grundläggande friheter. Motsvarande regler i Urfolksdeklarationen återfinns i artiklarna 1 och 44.

Artikel 4 beskriver skyddet för individer, institutioner, egendom, arbete, kultur och miljö. En rad artiklar i Urfolksdeklarationen innehåller skyddsregler. Nämnas kan artiklarna 6, 7 och 8.

Artikel 5 handlar om allmänna regler. Vid tillämpningen av konventionen skall hänsyn tas till att urfolken skiljer sig från majoritetsbefolkningen i olika avseenden. Detta skall, enligt artikeln, erkännas och respekteras. Motsvarande bestämmelser i Urfolksdeklarationen, finns åtminstone i artiklarna 4, 5 och 8. Regleringen i Urfolksdeklarationen är dessutom mer detaljerad.

Även artikel 6 innehåller regler om tillämpningen av konventionen. Artikeln kan sägas komplettera artikel 2. Motsvarande och mer utvecklade bestämmelser återfinns i Urfolksdeklarationen bl a i artiklarna 8, 11, 12, 13, 15, 16, 17, 19, 21, 22, 26, 27, 28, 29, 30, 33, 36 och 38.

Artikel 7 handlar om urfolkens rätt till egna prioriteringar. I Urfolksdeklarationen finns skrivningar om förhållandet bl a i artiklarna 14, 16 och 23. Beträffande staternas ansvar hänvisas till Urfolksdeklarationens artiklar uppräknade under artikel 6.

Artikel 13 handlar om urfolkens speciella relation till de egna markerna. I allt väsentligt hittar den sin motsvarighet i artikel 25, Urfolksdeklarationen.

Artikel 14, liksom artikel 15 handlar om markrättigheter och motsvarar artikel 26 och till någon del artikel 32 i Urfolksdeklarationen.

Artikel 17 specificerar förfaranden vid marköverföringar mellan olika individer hos urfolken. Motsvarande bestämmelser finns inte i Urfolksdeklarationen.

Artikel 19 rör också sådant som inte återfinns i Urfolksdeklarationen, nationella jordbruksprogram.

Artiklarna 20, 21, 22 och 23 handlar om yrkesutbildning, sysselsättning och anställnings-villkor. Reglerna i denna del är detaljerade och merparten är i Sverige reglerade i allmänna lagstiftningar. Det mesta saknar motsvarighet i Urfolksdeklarationen. En del finns dock i dess artikel nr 17.

I artiklarna 26, 27, 28, 29, 30 och 31 finns bestämmelser om utbildning och kommunikation och Sverige har sannolikt inga svårigheter att uppfylla konventionens bestämmelser. Beträffande Urfolksdeklarationen finns delar reglerade i artiklarna 14, 15, 21 och 31.

Artikel 32 handlar om kontakter och samarbete över gränserna. Näraliggande jämförelse är Urfolksdeklarationens 36:e artikel.

Överlag är reglerna i Urfolksdeklarationen mer detaljerade och det är tydligt att folkrätten har utvecklats från 1989 till 2007. I jämförelsen rörande folkrättsliga förhållanden, framstår ILO 169 som omodern. Styrkan i ILO 169 är dock att det är en konvention och inte en deklamation.

En jämförelse mellan Nordisk samekonvention och Urfolksdeklarationen:

Första initiativet togs av samekonferensen 1986. Frågan togs upp även av de svenska och norska samerättsutredningarna vid ett gemensamt möte 1988. Även ryska samer involverades i början av 1990-talet. I början av 1995 uppmanade Sametinget regeringen att ta initiativ till att en samekonvention utarbetas och vid Nordiska rådets session i februari samma år beslutades att ett sådant arbete skulle påbörjas. I januari 2003 hölls det första mötet mellan de tre ländernas delegationer och i början av 2005 presenterades delegationens förslag till samekonvention. I november 2005 presenterade kommittén under ledning av Carsten Smith konventionsförslaget till ansvariga ministrar i Norge, Sverige och Finland. Sametinget hade redan i februari samma år antagit utredningens förslag. Arbetet som rör frågan pågår i riksdag, regering och Sametinget. I det följande görs en jämförelse mellan Urfolksdeklarationen och förslaget till nordisk samekonvention.

De allmänna förklaringarna i inledningen harmonierar väl med Urfolksdeklarationen, förutom att denna konvention specifikt rör samerna som urfolk.

Artikel 1

Den beskriver ändamålet med konventionen och kan karaktäriseras som en summering av de inledande allmänna förklaringarna och flera av konventionens artiklar. Även om Urfolksdeklarationen inte har en separat ändamålsartikel tjänar de inledande allmänna förklaringarna samma syfte.

Artikel 2

Motsvarigheten i Urfolksdeklarationen är i första hand artikel 2.

Artikel 3

Frågan om självbestämmande är även i Urfolksdeklarationen reglerad i artikel 3.

Artikel 4

Artikeln har inte någon motsvarighet i Urfolksdeklarationen. Däremot har ILO 169 en annan lösning ifråga om personer som omfattas av ILO 169. Där sägs i artikel 1 att "identifiering av sig själv som" urfolk "skall anses som ett grundläggande kriterium. Det torde innebära såvitt gäller förhållandena i Sverige att det är Sametinget i plenum eller en samisk folkomröstning som fastställer "de grupper på vilka bestämmelserna" i ILO 169 "äger tillämpning".

Artikel 5

Handlar om staternas ansvar och är i Urfolksdeklarationen reglerat i ett stort antal artiklar, exempelvis 8, 12, 13 m fl. Däremot har ILO 169 liknande konstruktion i fråga om staternas skyldighet, nämligen artikel 2.

Artikel 6

Artikeln beskriver i allmänna termer statens skyldighet till att vidta nödvändiga åtgärder för att samerna skall kunna "bevara och utveckla sitt språk, sin kultur, sina näringar och sitt samhällsliv". Den näraliggande motsvarigheten i Urfolksdeklarationen är artikel 13.

Artikel 7

Handlar om att samerna skall tillförsäkras skydd mot all form av diskriminering och staternas skyldighet att vidta "positiva" åtgärder för att förverkliga samernas rättigheter enligt konventionen. I Urfolksdeklarationen finner man liknande skrivningar i bl a artiklarna 2 och 8.

Artikel 8

Artikeln uppmärksammar att det som stadgas i konventionen är minimirättigheter. Motsvarigheten i Urfolksdeklarationen är artikel 43.

Artikel 9

Här är det fråga om staternas skyldighet att ha "tillbörlig" respekt för bl a samiska sedvänjor, traditioner och rättsuppfattning och att den "tillbörliga" hänsynen även skall omfatta rättstillämpningen. Skrivningar om detta finns bl a i artiklarna 8, 12, 13, 27 och 38, Urfolksdeklarationen. I fråga om rättstillämpningen går ILO 169 mycket längre i form av artiklarna 8, 9 och 10.

Artikel 10

Artikeln rör framför allt den gränsöverskridande renbetet och de rättigheter som är knutna till den rätten. En jämförelse kan göras med Urfolksdeklarationens artikel 36.

Artikel 12

Artikeln har inte någon direkt motsvarighet i Urfolksdeklarationen. I allt väsentligt uppnås nog stadgandet med bilaterala avtal mellan staterna. En jämförelse kan också göras med Urfolksdeklarationens artikel 37.

Artikel 13

Stadgandet handlar om samernas symboler, t ex den samiska flaggan. Urfolksdeklarationen har givetvis ingen direkt motsvarighet eftersom artikeln inte är allmängiltig för urfolk. Viss motsvarighet finns dock i Urfolksdeklarationen, i artiklarna 4, 6, 8, 9, 11, 12, 13 och 33.

Artikel 14

Denna artikel rör grundläggande regler för samiskt självbestämmande och sametingens roll i det arbetet. Sametinget är en förvaltningsmyndighet under regeringen och i den satsen är det svårt, för att inte säga omöjligt att utveckla samiskt styre. Sametinget har 2009 uttalat att regleringen i grundlagen skall ha kommunernas reglering som förebild, vilket då också innebär att Sametinget kan ges myndighetsuppdrag. I Urfolksdeklarationen finns motsvarande regler i artiklarna 3 och 4.

Artikel 16

Reglerna i artikeln handlar om Sametingets rätt att få delta i förhandlingar innan beslut fattas. I Urfolksdeklaration är förhållandet av central betydelse och de artiklar som behandlar detta är åtminstone 8, 11, 12, 13, 14, 15, 17, 19, 22, 27, 28, 30, 31, 32, 36 och 38.

Artikel 18

Artikeln, som saknar omedelbar motsvarighet i Urfolksdeklarationen, beskriver riksdagens (och dess utskotts) skyldighet att engagera samerna så fort det är fråga om behandling av ärenden

som särskilt berör det samiska folket. Enligt artikeln är det upp till riksdagen att fastställa reglerna om förfarandet.

Artikel 19

Rör Sametingets rätt att representera samerna i mellanstatliga angelägenheter. I långa stycken fungerar stadgandet redan idag, men än bättre skulle det bli om sametingen fick representation i Nordiska rådet.

Artikel 20

Samiskt Parlamentariskt Råd (SPR) skapades utan att denna artikel hade trätt i kraft. Den handlar om sametingens rätt att bilda gemensamma organ. Staterna skall, enligt artikeln, också överföra myndighetsuppgifter till sådana organ. I den delen återstår arbete för såväl regeringarna som sametingen.

Artikel 21

Här handlar det om staternas skyldighet att "vid behov" samråda med andra än sametingen. I varje fall har Svenska Samernas Riksförbund (SSR) den positionen som artikeln syftar på.

Artikel 22

Artikeln handlar om statens skyldighet att identifiera de områden, inte bara territoriella, där samisk förvaltning kan ske. Det ankommer sannolikt lika mycket på Sametinget att ta initiativ som rör denna artikel.

Det kan här tilläggas att artiklarna 19 – 22 saknar motsvarighet i Urfolksdeklarationen.

Artikel 25

Artikeln handlar bl a om staternas ansvar i fråga om samisk media, i Urfolksdeklarationen reglerat i artikel 16.

Artikel 26

Har regler om samisk utbildning. Motsvarande regler finns i artiklarna 13, 14, 15 och 21, Urfolksdeklarationen.

Artikel 27

handlar om forskning och har inte någon direkt motsvarighet i Urfolksdeklarationen.

Artikel 28

Staterna, i samarbete med sametingen, har, enligt denna artikel, skyldighet att i undervisningen i skolorna informera om samiska förhållanden. Även allmän information om samisk kultur och samhällsliv skall göras tillgänglig. Skrivningar om detta finns i Urfolksdeklarationens artiklar nr 15 och 16.

Artikel 31

Artikeln har stadganden om traditionella kunskaper och kulturyttringar. I Urfolksdeklarationens inledande förklaringar finns allmänna skrivningar om detta. Utöver det behandlas detta i artiklarna 3, 5, 8, 9, 11, 12, 13, 14, 15, 16 och framför allt 31.

Artikel 33

Beskriver den materiella grundvalen för den samiska kulturen. Urfolksdeklarationen har i de inledande förklaringarna skrivningar som täcker denna artikel. Utöver det finns ytterligare bestämmelser bl a i artiklarna 4, 8, 10, 11, 12, 20, 21, 26, 27, 28, 29, 30, 32, 34, 36, 39 och 41.

Artikel 34

Har regler om traditionellt brukande av land och vatten. Motsvarande bestämmelser återfinns i artiklarna 25 – 29, Urfolksdeklarationen.

Artikel 35

Handlar om skyddet för samiska rättigheter. Motsvarande regler finns i artikel 26, Urfolksdeklaration.

Artikel 36

Även denna artikel, som handlar om utnyttjande av naturresurser, är, i allt väsentligt reglerat i artiklarna 25 – 29, Urfolksdeklarationen.

Artikel 37

Denna artikel handlar om ersättning för skada som åsamkas samer för verksamhet som avses i andra och fjärde styckena. Någon omedelbar motsvarighet finns inte i Urfolksdeklarationen. I rennäringslagen (1971:437) finns dock, såvitt gäller förhållandena i Sverige, vissa regler för sådan ersättning.

Artikel 39

Artikel 34 har bestämmelser om samernas bruk av mark och vatten och denna artikel uttalar att sametingen skall ha rätt till medbestämmande i förvaltningen av dessa mark- och vattenområden.

Artikel 40

Även denna artikel handlar om medbestämmande rörande områden som avses i artikel 34, denna gång i form av miljövård och miljöförvaltning. Det kan här tilläggas att Urfolksdeklarationen inte har omedelbara motsvarigheter till artiklarna 38 – 40.

Artikel 41

Rör skyddet av samiska näringar. Motsvarande regler i Urfolksdeklarationen utgör i första hand artikel 20.

Artikel 42

Handlar om skyddet för rennäringsen. Speciell skrivning gäller för Finland i denna artikel, vilket har sin grund i att samerna i Finland, till skillnad från vad som gäller i Norge och Sverige, inte har ensamrätt till renskötsel.

Artikel 43

Artikeln rör den gränsöverskridande renskötseln. Förhållandet har reglerats sedan 1751. Under 1900-talet har detta skett via mellanstatliga konventioner mellan Norge och Sverige. Idag är det "lappkodicillen" från 1751 som reglerar det gränsöverskridande renbetet.